

Prof. zw. Anna Domańska

Łódź, dnia 13 czerwca 2014 roku

Akademia Muzyczna

im. G. i K. Bacewiczów w Łodzi

R e c e n z j a

rozprawy pracy mgr Agaty Pawłowskiej sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk muzycznych, w dyscyplinie artystycznej *dyrygentura* wszczętym przez Radę Wydziału Dyrygentury Chóralnej, Muzyki Kościelnej, Edukacji Artystycznej, Rytmiki i Jazzu Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku

Doktorantka złożyła do recenzji pracę składającą się z dwóch części:

- nagrania (na płycie DVD) dzieła artystycznego, którego prezentacja odbyła się 28 maja 2014 roku o godz. 19.30 w Kościele Garnizonowym p. w. Św. Wojciecha w Szczecinie
- opisu dzieła artystycznego pt. *Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na postawie dzieła „Mass of the Children” John’a Rutter’a.*

Promotorem pracy doktorskiej jest dr hab. Anna Tarnowska, a promotorem pomocniczym dr Barbara Halec.

K o n c e r t

Miałam okazję i przyjemność osobiście uczestniczyć w wydarzeniu artystycznym, jakim była prezentacja dzieła *Mass of the Children* John’a Rutter’a w Kościele Garnizonowym pod wezwaniem św. Wojciecha w Szczecinie w dniu 28 maja 2014 roku o godz. 19:30 . Wykonawcami koncertu byli:

Joanna Tylkowska - Drożdż - sopran

Paweł Wolski - baryton

Chór Akademii Sztuki w Szczecinie

Chór Zespołu Szkół Muzycznych im. Feliksa Nowowiejskiego w Szczecinie

Chór Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia im. T. Szeligowskiego w Szczecinie
Baltic Neapolis Orchestra
Agata Pawłowska – dyrygent

Do wykonania tego dzieła doktorantka zebrała imponujący, bo ok. 150-osobowy aparat wykonawczy, który w akustyce kościoła zabrzmiał monumentalnie i przekonywująco. Było to nie lada zadanie także pod względem organizacyjnym i logistycznym. Całość poprzedzona została słowem wstępnym konferansjera, który wprowadził publiczność w atmosferę koncertu.

Wybór dzieła nie był przypadkowy, albowiem jest ono znakomitym materiałem do podsumowania zdobytego już doświadczenia doktorantki i jej dotychczasowej pracy z chórem dziecięcym i akademickim. Kompozytor wykorzystuje bowiem oba rodzaje zespołów (chór dziecięcy o głosach równych oraz chór mieszany) w jednym pięcioczęściowym dziele, które wypełnia całość koncertu. Doktorantka, dla celów brzmieniowych dołącza jeszcze chór mieszany szkoły muzycznej II stopnia i w ten sposób prezentuje zespoły chóralne, które funkcjonują na różnych stopniach edukacji muzycznej.

Cześć I **Kyrie**

Pierwsza część *Mass of the Children* to w początkowym fragmencie uroczysta i radosna modlitwa dziecięca(chór dziecięcy unisono) przechodząca następnie, zgodnie z treścią tekstu, do tematyki przebiegu życia człowieka i wskazania wartości w nim istotnych. Kompozytor prezentuje tu pełny arsenał środków wykonawczych, które zostały także w pełni wykorzystane w następnych częściach mszy. Dominuje tu piękna fraza śpiewana szeroko, długimi wartościami rytmicznymi, a także wartościami drobnymi, sylabicznymi, jak i melizmatycznie w artykulacji legato. Często też występuje zmiana metrum. Mimo tych wielu trudności, jakie kompozytor postawił młodym wykonawcom, część ta została wykonana bardzo stylowo, z uwzględnieniem wszystkich wymogów partytury. Dyrygentka dokonała dobrej interpretacji części Kyrie, przekazując jasno i czytelnie wszelkie znaczące treści.

Część II **Gloria**

John Rutter, zgodnie z tekstem liturgicznym tej części mszy, rozpoczął ją w radosnym, dynamicznym charakterze. Ciekawa artykulacja, wymagająca od chórów umiejętności zaśpiewania na trzydzięciowym motywie, każdego dźwięku inną artykulacją (akcent na pierwszej i staccato na trzeciej) co w wielokrotnym powtarzaniu tej figury w metrum 5/8 nie jest łatwe – stawia przed wykonawcami i dyrygentem ambitne wyzwanie. Ciekawym zabiegiem dynamicznym i barwowym jest tutaj dodawanie, począwszy od chóru dziecięcego kolejnych głosów chóru mieszanego, by doprowadzić do kulminacji – zgodnie ze wskazówkami kompozytora – wdzięcznie i lekko. I tutaj efekt był zadawalający. Natychmiast następuje zmiana charakteru, uzyskana poprzez znaczne zmniejszenie tempa (o połowę), prowadzenie melodii *legato i dolce* oraz ograniczenie aparatu wykonawczego. Kompozytor

zaczyna budować kulminację, znów uzyskując lekkość wykonywanych słów i swoisty, radosny charakter. Aby zachować prozodię tekstu pokrywającą się z akcentacją metryczną, wielokrotnie zmienia metrum na m. in. 7/8, 3/2, 2/4, 3/4. Ciekawostką jest, że tylko w tej części metrum zmienia się aż trzydziestokrotnie. Po spokojnym duecie w wykonaniu solistów znów powraca pełen dynamizmu temat, znany z początku tej części mszy. Jego narastanie wieńczy szerokie, tryumfalne „amen” wykonane przez całą orkiestrę i wszystkich chórzystów. Stwierdzam, że mimo wielu trudności wynikających z faktury kompozycji John’a Rutter’a, Gloria została wykonana doskonale. Świetnie odczytała dyrygentka intencje kompozytora i zgodnie z własną interpretacją, konsekwentnie i precyzyjnie je wyegzekwowała od wykonawców.

Część III **Sanctus and Benedictus**

Po pełnej dynamizmu Glorii następuje część kontrastująca - pełna liryzmu i kontemplacji. Rozpoczyna ją orkiestra wprowadzając niezwykle wrażenie spokoju. Sposób dyrygowania Agaty Pawłowskiej wymuszał uzyskanie takiego klimatu w realizowanych przez orkiestrę rozłożonych na ósemkowych wartościach rytmicznych akordów. I znów, doskonale operowanie przez kompozytora ciągle zmieniającym się metrum (początek w metrum 9/8), daje w rezultacie utrzymanie klimatu zapoczątkowanego przez orkiestrę, przejmującemu go chórowi mieszanemu. Wprowadzony tekst sprawnie realizowany, potęguje charakter modlitwy pochwalnej i wraz z rosnącą dynamiką i zagęszczaniem faktury orkiestrowej prowadzi do kulminacyjnego : Hosanna! Po krótkim łączniku orkiestrowym rozpoczyna się, utrzymany w charakterze spokojnej modlitwy, Benedictus. Łagodność, słodycz, prostota – to określenia, które nasuwały się podczas słuchania delikatnie brzmiącego chóru dziecięcego z towarzyszeniem orkiestry i harfy, a następnie w tej samej konwencji chóru mieszanego i solistów. Zapewne wrażenia byłyby jeszcze pełniejsze, gdyby chór dziecięcy śpiewał lepszą emisją.

Część IV **Agnus Dei**

Wykonawcy bardzo ładnie oddali w tej części nastrój grozy, niepokoju i ciemności. Wszyscy chórzyci śpiewali ładną, ciemną barwą głosu, a kontrabasy i kotły świetnie zrealizowały zamierzone przez kompozytora naśladowanie bicia serca. Jest to część przejmująca i refleksyjna. Po dramatycznym Agnus Dei ukojenie przynosi jednogłosowa piosenka o Baranku (w jez. angielskim), do tekstu wiersza W.Blake’a *Lamb* wykonana z dziecinną prostotą przez chór dziecięcy. Całość kończy zespół tutti towarzyszący dzieciom mormorando. Należy stwierdzić, że doktorantka bardzo dobrze zrealizowała zamierzenia kompozytora, wydobywając na plan pierwszy nastrój i emocje tej części dzieła.

Część V Finale

Ta część jest właściwie dopełnieniem liturgicznym poprzedniej części. Jej początek, rozpoczyna się wykonywanym w języku angielskim tekstem modlitewnym samego kompozytora realizowanym przez baryton przy akompaniamencie harfy i instrumentów dętych. Pięknie zaśpiewana partia w końcowej części jest wzbogacona o instrumenty smyczkowe i chór mieszany, który śpiewa *Donna nobis pacem*. Powrót do tekstu *Agnus Dei*, wprowadzenie przez chór dziecięcy frazy kanonu Thomasa Tallisa jeszcze raz podkreśla charakter modlitwy. Całe dzieło wieńczy Coda, a soliści na tle frazy *Donna nobis pacem*, wykonywanej przez chór mieszany śpiewają w dynamice *pianissimo*, kończące utwór *Amen*. I w tej części wykonawcy pod dyktando Agaty Pawłowskiej stworzyli niezwykle klimat. Najlepszym tego dowodem była cisza po wykonanych w piano ostatnich dźwiękach kompozycji John'a Rutter'a *Mass of the Children* i spontaniczne, długotrwałe oklaski.

Przygotowane i wykonane przez doktorantkę Agatę Pawłowską dzieło muzyczne - *Mass of the Children John'a Rutter'a* to utwór angażujący do jego wykonania bogaty aparat wykonawczy – zarówno wokalny (dwa rodzaje chórów, dwa rodzaje głosów solowych), jak i instrumentalny (orkiestra wraz z takimi instrumentami jak harfa czy dzwony rurowe). To utwór obarczający wykonawców wieloma problemami – tempem, rytmem, zapisem nutowym, ambitusem, dynamiką, barwą, artykulacją... właściwie każdym elementem sztuki muzycznej i sztuki wokalne. To utwór, który wymaga także od dyrygenta bardzo dobrego warsztatu oraz wyobraźni pozwalającej doznawać i przeżywać treści i nastroje często delikatne i subtelne. To trudne zadanie dla dyrygenta. Jednak Pani Agacie Pawłowskiej udało się je wykonać znakomicie, chociaż zdarzały się w chórach uchybienia intonacyjne, nierówności rytmiczne i metryczne. Biorąc pod uwagę fakt, że wykonawcami w większości byli amatorzy – bo i uczniów szkół muzycznych do tej grupy można zaliczyć, należy stwierdzić, że nie mają one tak wielkiego znaczenia wobec klimatu, wrażeń i emocji jakie przyniósł ten koncert. Dyrygentka przeszła znakomitą drogę artystyczną i pedagogiczną przygotowując uczniów szkół muzycznych. Wielorakość problemów praktycznych jakie powstały niewątpliwie przy realizacji *Mass of the Children* w kontekście zastanych umiejętności chórzystów – uczniów szkół muzycznych oraz na drodze do ich pokonania, była zapewne także swoistym doświadczeniem dla dyrygenta, chórmistrza, nauczyciela i pedagoga.

Recenzowany koncert pani Agaty Pawłowskiej jako dzieło artystyczne w ramach przewodu doktorskiego oceniam wysoko. Jestem pełna uznania dla młodej dyrygentki znakomicie pracującej z chórami różnych szczebli, u której widać zaangażowanie i pasję dyrygentką, która przedstawiła interesującą kreację artystyczną.

Opis dzieła

Dysertacja doktorska mgr Agaty Pawłowskiej pod tytułem: *Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie dzieła „Mass of the Children” John’a Rutter’a* jest integralnie związana z wykonanym oraz zarejestrowanym dziełem i stanowi jego opis (obejmuje 113 stron).

Przedstawiona rozprawa świadczy o doskonałym opanowaniu podjętego tematu. Struktura pracy jest logiczna i zwarta, obejmuje Wprowadzenie z jasno przedstawionym celem, trzy Rozdziały, Podsumowanie oraz Bibliografię. Literatura przedmiotu gruntownie zbadana przez autorkę obejmuje druki zwarte, artykuły oraz wywiady z Johnem Rutterem i jest ściśle związana z przedmiotem pracy.

W Rozdziale pierwszym autorka przedstawia sylwetkę kompozytora John’a Rutter’a oraz genezę utworu *Mass of the Children*. Brytyjski kompozytor – jak pisze autorka w swojej pracy - stworzył to dzieło na przełomie 2002/2003 roku i jak sam powiedział, nie tylko dlatego, iż głosy dziecięce są interesującą odmianą, ale również po to by spłacić dług i złożyć hołd młodym wykonawcom jakim sam był w dzieciństwie. W kolejnych podrozdziałach autorka omawia strukturę warstwy tekstowej poszczególnych części Mszy wraz z tłumaczeniem tekstów oryginalnych na język polski oraz dokonuje wnikliwej analizy języka muzycznego, cytując odpowiednie przykłady muzyczne.

Rozdział drugi zatytułowany: *Specyfika pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej na podstawie przygotowania utworu „Mass of the Children* stanowi główny trzon pracy. Przedmiotem badań jest bowiem ukazanie specyfiki relacji chór – chórmistrz. W podrozdziale pierwszym autorka przedstawia i opisuje w sposób szczegółowy aparat wykonawczy: chór dziecięcy szkoły muzycznej I stopnia, młodzieżowy chór mieszany Zespołu Szkół Muzycznych i akademicki chór mieszany Akademii Sztuki. W kolejnych podrozdziałach autorka omawia precyzyjnie i wnikliwie problemy wykonawcze oraz różnego typu trudności związane z wykonawstwem dzieła muzycznego – w tym przypadku Mszy John’a Ruttera. Wyraźnie widać, że oprócz wiedzy teoretycznej autorka wykazała się tutaj zdolnością korzystania z własnych doświadczeń i wyciągania z nich logicznych wniosków, które przedstawia w pracy. W oparciu o egzemplifikację poszczególnych elementów, takich jak: intonacja, kolorystyka, problemy metro rytmiczne, agogika, harmonia, artykulacja, interpretacja tekstu, dykcja, prozodia, itp., autorka w sposób bardzo przemyślany analizuje te cechy i wyjaśnia na konkretnych przykładach muzycznych dzieła. Nie zapomina także o problemach wykonawczych dotyczących umiejętności chórzystów tj. techniki wokalne, słuchu muzycznego wpływającego na intonację. W podsumowaniu tego ważnego rozdziału

autorka pisze: „Praca nad wszystkimi elementami dzieła, zwrócenie szczególnej uwagi na momenty problematyczne, wypracowanie właściwych nawyków wykonawczych, zestawienie ze sobą wszystkich tych elementów stworzyło pełny obraz utworu *Mass of the Children*”.

Rozdział trzeci *Badania nad specyfiką pracy z chórami poszczególnych stopni edukacji muzycznej* stanowi najbardziej obszerną i ważną część tejże dysertacji. W rozdziale tym autorka przedstawia materiał i metodologię badań, cel badań oraz metody, techniki i narzędzia badawcze (obserwacja, wywiad, kwestionariusz ankiety). Na ich podstawie analizuje i ukazuje wyniki swoich badań w formie wykresów umieszczonych w tabelach. Badania przeprowadzone zostały na próbie pięciu chórów szczecińskich. We Wnioskach kończących ten rozdział podaje rezultaty swoich badań – podstawowe elementy charakterystyczne dla chórów szkół muzycznych oraz wymienia czynniki pozytywne i negatywne mające wpływ na podnoszenie motywacji chórzystów i chęć śpiewania w zespole. Całość pracy zakończona jest krótkim Podsumowaniem.

Praca spełnia kryteria prawidłowo zaplanowanej, zrealizowanej i udokumentowanej rozprawy doktorskiej. Doktorantka wykazała się gruntowną wiedzą teoretyczną i praktyczną oraz naukową dojrzałością.

Konkluzja

W wyniku pozytywnej oceny pracy doktorskiej, tj. dzieła artystycznego wraz z jego opisem, mgr Agaty Pawłowskiej, stwierdzam jednoznacznie, iż stanowi ona ważny i cenny wkład w dyscyplinę artystyczną *dyrygentura*. Doktorantka zaprezentowała oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego, a wiedza teoretyczna i umiejętności praktyczne pozwalają doktorantce na samodzielne i bardzo dobre prowadzenie pracy artystycznej.

Przedstawiona do recenzji praca doktorska spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14.03.2003 r. (Dz. U. nr 65 poz. 565). Wnoszę o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

prof. Anna Domańska
